

Magyar Kémikusok
Egyesülete

**XLIV. Irinyi János
Középiskolai Kémiaverseny
2012 május 12***

III. forduló – I.a, I.b, I.c és III. kategória

Munkaidő: 180 perc

Összpontszám: 150 pont

A használandó moláris atomtömegek a feladatok végén találhatóak.

Az elméleti feladatokat a feladatlapon oldjátok meg, és a feladatlapokat is adjátok be.

Segédeszközként csak számológép használható.

Feladatok

I. Általános kémia és anyagszerkezet

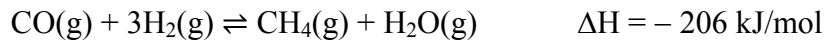
(1) Egészítsd ki az alábbi táblázatot (minden jó válasz 0,5 pont)!

	Elemi kén	Kén-hidrogén	Kén-dioxid	Kénsav	Kénessav	Tiokénsav
Molekula szerkezeti képlete						
σ -kötések, π -kötések, nemkötő elektronpárok száma a molekulában						
Halmazállapota (25 °C-on), színe vagy szaga						
Reakciója vízzel	–					
	–	reakció egymással:		reakciója rézzel	reakciója jódos vízzel	–
Redoxi reakcióban miként viselkedhet						

Összesen: 25 pont

**Feladatkészítők:* Forgács József, Lente Gábor, Ósz Katalin, Petz Andrea, Tóth Albertné, Sipos Pál
Szerkesztő: Pálinkó István

(2) Döntsd el, hogy a következő egyensúlyi reakcióra vonatkozó állítások **igazak (I)** vagy **hamisak (H)** (minden jó válasz 1 pont)!

A folyamat egyensúlyi állandója 298 K-en $K = 4,9 \times 10^{27} \text{ dm}^3/\text{mol}$

- Az egyensúly az átalakulás irányába tolható el, ha csökkentjük a nyomást a reakciótér növelésével.
- Szobahőmérsékleten az egyensúlyi elegyben gyakorlatilag csak metán és vízgőz található.
- Ha a reakciótérben növeljük a hidrogén koncentrációját, akkor nő a keletkezett termékek egyensúlyi koncentrációja.
- Magasabb hőmérsékleten (1200 K) a folyamat egyensúlyi állandója csökken.
- A folyamat egyensúlya a hőmérséklet csökkenésével az átalakulás irányába tolható el.
- Katalizátort használva a reakcióhő csökken.
- Katalizátorral nem befolyásolható a metán keletkezésének reakciósebessége.
- Hőmérséklet növelésével nő a metán keletkezésének sebessége.
- Nyomás növelésével – a reakciótér térfogatának csökkenésével – nő az metán keletkezésének sebessége.

Összesen: 9 pont

II. Szervetlen kémia

- (1) Add meg a választ a megfelelő vegyjelekkel a táblázat megfelelő sorában. (minden helyes válasz 1 pont; összesen 12 pont)

1.	Az első alkálifém.
2.	Elemi állapotban egyik allotróp módosulata a fullerén.
3.	A legnagyobb relatív atomtömegű, radioaktív nemesgáz.(Mendelejev rendszerében – a többi nemesgázhoz hasonlóan – még nem szerepelt.)
4.	Elemi formája gáz halmazállapotú, égésekor tüze gyakorlatilag olthatatlan. Erős oxidálószer. A legreakcióképesebb nemfémes elem, még némelyik nemesgázzal is alkot vegyületet.
5.	Az alkimisták álma, a „bölcsek kövével” akarták előállítani. Az elem egyetlen „ellensége” a királyvíz.
6.	Az amalgámok elmaradhatatlan féme. Mérgező: fejfájást, fogínyvérzést, idegrendszeri zavarokat okoz. A NaCl-oldat ipari elektrolízisének katódként alkalmazzák.
7.	Gyémántrácsos szerkezetű félfém. Optikai lencsék, prizmák készülnek belőle. Mendelejev nem ismerte, de ekaszilíciumként megjósolta létezését. Az elemet C. Winkler hazájáról nevezte el.
8.	A legkisebb tömegű elem, az ammóniaszintézis fontos alapanyaga. Az elem standard elektródpotenciálját – egyezményes alapon – zérusnak tekintjük.
9.	Az elem felfedezője (1782 Nagyszében) Müller Ferenc az elemnek latin nevet adott (tellus=föld).
10.	Az atomerőművek fűtőelemeinek anyaga, 235-ös tömegszámú izotópja (is) radioaktív.
11.	Jellemző lángfestésű alkáli földfém. $20 p^+$ -ból és $20 n^0$ -ból álló izotópja 97%-os gyakoriságú.
12.	Komplexbé képző tulajdonságú. A ferromágneses jelenség névadója. Kétszeresen pozitív töltésű kationjának elektronburkát 24 elektron alkotja.

- (2) Tanulmányozd a következő táblázatot! Az itt szereplő anyagok kémiai jelének beírásával add meg a választ! (Helyes válaszonként 1 pont; összesen 13 pont)

CaCO ₃	Zn	NH ₄ Cl
NH ₃	NaHCO ₃	CO ₂

1.	Kationja savasan hidrolizál	
2.	Sósavval hidrogén gázt fejleszt	
3.	Sósavval 1:1 anyagmennyiség arányban reagálva éghetetlen gázt fejleszt	
4.	Magnéziummal képezett galvánelemben katód szerepét tölts be	
5.	Kémiai kötéstípusát elemezve kovalens, datív és ionos kötést is értelmezzük	
6.	Savanyúsó	
7.	Jellemző halmazállapot változása a szublimáció	
8.	Termikus disszociációja során gáz halmazállapotú vegyületek keletkeznek	
9.	Vizes oldatát szalmiákszesznek nevezzük	
10.	A kemény vizek szódás vízlágyításakor is keletkezhet	
11.	Papírtasakban csomagolva néhány grammos kiszerezésben a háztartásban is megtalálható	
12.	A héliumtól 11-szer nagyobb sűrűségű gáz	
13.	Olvadáka és vizes oldata is kitűnően vezeti az áramot	

(3) Kémcsövekben külön-külön Na_2S , Na_2CO_3 , NaNO_2 , Na_3PO_4 , NaCl , NaBr és NaI anyagok vannak.

Hogyan különböztetnéd meg egyetlen reagens segítségével ezeket a szilárd anyagokat?

Milyen változást észlelnél a reagens hozzáadásakor?

Írd le az észlelt vegyület képletét is!

16 pont

III. Számítási feladatok

(1) Adott az $x\text{A} + y\text{B} = z\text{C}$ gázreakció. Állandó hőmérsékleten, a reakció során a következő adatokat mérték:

[A] (mol/dm ³)	[B] (mol/dm ³)	v (mol/dm ³ /s)
1	0,5	0,08
0,5	0,5	0,02
1,0	1,0	0,16

- Állapítsd meg az x és y értékét!
- Írd fel az általános reakciót és a reakciósebesség képletét!
- Írj egy konkrét példát a gázreakcióra!

Összesen: 12 pont

(2) A hidrogén természetes izotóp összetétele alapján minden 6240-dik hidrogénizotóp deutérium atom. Tiszta vízben (ha elhanyagoljuk a 2-nél nagyobb tömegszámú hidrogén- és a 16-nál nagyobb tömegszámú oxigénizotópokat valamint a víz öndisszociációját) H₂O, HDO és D₂O molekulákat találhatunk. Tudjuk, hogy a hidrogén és a deutérium atomok közötti kémiai különbség elhanyagolható (vagyis egymástól nem megkülönböztethetőek). Ennek alapján számítsa ki a H₂O, HDO és D₂O moláris koncentrációját 25 °C-os tiszta vízben! ($N_A = 6,024 \cdot 10^{23}$; a víz relatív molekulatömege 18,015, sűrűsége 0,99701 kg/dm³).

17 pont

(3) A 25 °C-on telített meszes víz oldat 100 cm³-e 170 mg oldott Ca(OH)₂-t tartalmaz.

- Számítsd ki a 25 °C-on a Ca(OH)₂ oldhatósági szorzatát ($L = [\text{Ca}^{2+}][\text{OH}^-]^2$)!
- Számítsd ki a 25 °C-on telített meszes víz pH-ját ($\text{pH} = -\log_{10}[\text{H}^+]$)!
- NaOH adagolásával meddig növelhetjük egy 1 mol/dm³ koncentrációjú CaCl₂ oldat pH-ját, ha azt akarjuk elérni, hogy még éppen ne váljon le az oldatból Ca(OH)₂ csapadék?!

A számításnál vedd figyelembe, hogy oldódáskor a Ca(OH)₂ teljes mértékben disszociál Ca²⁺ és OH⁻ ionokra. $\text{pK}_w = 14,00$, $M_r(\text{Ca(OH)}_2) = 74,094$

Összesen: 13 pont

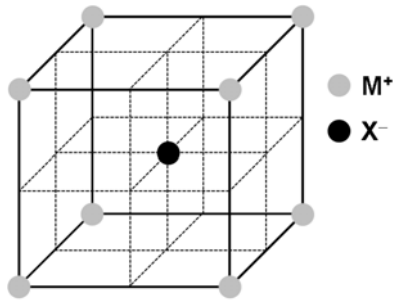
(4) Ismerjük a következő adatokat:

a cézium-fluorid _(szilárd) képződéshője	-556 kJ/mol
a cézium _(szilárd) szublimációshője	76,1 kJ/mol
a cézium _(gáz) első ionizációs energiája	375,5 kJ/mol
a fluor _(gáz) disszociációs hője	158 kJ/mol
a fluor _(gáz) elektronaffinitás	-328 kJ/mol

- Határozd meg a cézium-fluorid rácsenergiáját!
- Ábrázold az energiaváltozásokat egy energiadiagramon!
- Mekkora hő szabadul fel 5 dm³ normál állapotú fluorgáz céziummal való reakciója során?

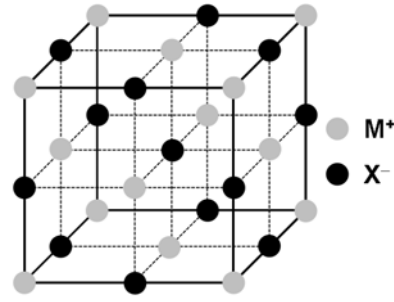
Összesen: 18 pont

(5) A CsBr és a CsCl azonos rácstípusban kristályosodik. Ennek elemi cellája olyan kocka, amelynek csúcsain kationok vannak, középpontjában pedig az anion. A KCl és a KBr más típusú rácsot alkot. Az elemi cellája itt is kocka: a kationok a csúcsokon és a lapok középpontjában, az anionok az élek középpontjában és a kocka közepén helyezkednek el. A moláris tömegek: Cl: 35,5 g/mol, K: 39,1 g/mol, Br: 79,9 g/mol, Cs: 132,9 g/mol. A KCl sűrűsége 1,98 g/cm³, a KBr-é 2,75 g/cm³, a CsCl-é 3,99 g/cm³. Az eddig megadott információk alapján becsüljük meg a CsBr sűrűségét!

A CsCl és CsBr elemi cellája

(Az ábrákban a körök csak az egyes ionok atommagjainak helyét jelölik, a méretüket nem.)

A KCl és KBr elemi cellája

Összesen: 15 pont